

Atodiad Dau

Y Diffiniad O Harddwch Naturiol

DATGANIAD AR BRYDFERTHWCH NATURIOL

Amcan datganid ar brydferthwch naturiol yng Nghymru.

Ymddangosodd prydfferthwch naturiol fel cysyniad yn 19C a hanner cyntaf y 20C, a'i ddefnyddio gan fwyaf i ddisgrifio'r gwerth esthetig a thirlunol y dirwedd ac, yn wir, yn y Gymraeg mae hyn yn gyfystyr yn fras â'r cysyniad 'Tirlun'. Dros y blynyddoedd, ers i'r cysyniad gwreiddiol ymddangos bu nifer o newidiadau pwysig yn yr economi, mewn defnydd tir yn ogystal â newidiadau o fewn y cyd-destun polisi.

Er bod cryn ddefnydd o'r term prydfferthwch naturiol, gan nad oes iddo ddiffiniad cyfreithiol, bu'n agored i aml i ddehongliad. Y mae'r holl gysyniad o brydferthwch naturiol o dan y chwyddwydr yn dilyn dynodiadau newydd yn Lloegr a hefyd, yn benodol, drwy her gyfreithiol o dan 'Dyfarniad Meyrick' - dyfarniad llythrennol dros ben o brydferthwch naturiol. Y mae Deddf 'Naural England and Rural Communities' (NERC) yn ceisio mynd i'r afael â'r materion a godwyd gan y dyfarniad drwy greu fframwaith i ddefnydd y term prydfferthwch naturiol ond nid yw'n cynnig diffiniad ffurfiol.

Gwnaethpwyd Adolygiad Parciau Cenedlaethol Cymru 2003 - 2004, gan Land Use Consultants ar ran Llywodraeth y Cynulliad (LlyC), a'r farn yno oedd bod cysyniad prydfferthwch naturiol *“heb ei ddeall yn iawn gan y sawl sydd yn gwneud penderfyniadau yn effeithio ar Barciau Cenedlaethol. Y mae angen , felly, am ddatganiad i ddisgrifio ystod a chyrrhaeddiad y pwrpas cyntaf.”* Yng Nghynllun Gweithredu'r Adolygiad gofynnwyd CCG i weithredu ar nifer o bwyntiau gan gynnwys Argymhelliad 26 sydd yn gofyn i CCG *“i ffurfio datganiad ar ystod lawn*

'brydferthwch naturiol' yn y pwrpas cyntaf gan gynnwys diogelu adnoddau naturiol, gwerthoedd canfyddiad o dirwedd ac ehangder dylanwadau diwylliannol."

Comisiynwyd y ddau Athro, Selman a Swanwick o Brifysgol Sheffield i ymchwilio a chasglu gwybodaeth yn berthnasol i brydferthwch naturiol, ac yn deillio o'r broses yna, i fynd ati i lunio datganiad drafft ar brydferthwch naturiol. Dosbarthwyd y drafft ar gyfer ymgynghoriad ym mis Ionawr 2006 gan CCG. Yn dilyn sylwadau ac yn adeiladu ar y consensws oedd yn ffurfio, bu fwy o hoga ar y datganiad mewn cynhadledd i rhan-ddeiliad ym mis Chwefror 2006.

Fel canlyniad i'r broses hon o ymchwilio, ymgynghori ac ymgyfranogi, lluniwyd y datganiad sydd yn dilyn. Y mae'r datganiad mewn dau ran, gyda'r rhan gyntaf yn ceisio cynnig eglurhad a'r ystod eang y term brydferthwch naturiol a'r ail ran yn cynnig rhestri o'r elfennau allweddol sydd, gyda'i gilydd, yn sail i brydferthwch naturiol. Edrychir ar y term o ochr adnoddau ac mae'n cysylltu â'r term Cymraeg 'tirwedd' sydd hefyd yn adleisio'r dirwedd fel y'i diffinnir yn y Confensiwn Tirwedd Ewropeaidd. Yn y pen draw, fel term statudol o fewn cyfraith gwlad, bydd unrhyw ddiffiniad o brydferthwch naturiol yn agored i ddehongliad cyfreithiol. Er hynny, bydd y cydweithio sydd wedi arwain at y datganiad yn cyfrannu tuag at ennill deall-ar-cyd ar sut i weithredu'r term cyfreithiol gan gynnig eglurhad i bartneriaid a gwella eu dealltwriaeth o amcanion tiroedd dynodedig. Cadarnhawyd y datganiad diwygiedig gan Gyngor CCG ar Fai 8fed 2006 ac fe'i cyflwynir i Lywodraeth Cynulliad Cymru.

DATGANIAD AR HARDDWCH NATURIOL

Mae "Harddwch naturiol", pan fydd yn cael ei ddefnyddio mewn ystyr cyffredinol a phenodol, fel yn Neddf Parciau Cenedlaethol a Mynediad i Gefn Gwlad 1949, ac mewn deddfwriaeth arall, yn gysyniad cymhleth ac amlweddog sy'n ymdrin â thirwedd yn ei ystyr ehangaf¹. Mae'n cyfeirio'n bennaf, ond nid yn unig, at dirwedd estynedig yng nghefn gwlad lle nad oes effeithiau datblygiad niweidiol a threfoli i'w gweld.

Er bod y ddeddfwriaeth yn ei gwneud hi'n glir bod y cysyniad yn cynnwys, planhigion ac anifeiliad daeareg a ffysiograffeg, mae'n cyfeirio nid yn unig at dirweddau lle mae byd natur yn arglwyddiaethu ond hefyd at dirweddau a gafodd eu siapio a'u meithrin gan weithgareddau dyn³. Mae pobl yn defnyddio'u holl synhwyrâu i ganfod ac i werthfawrogi "harddwch naturiol". Maen nhw'n ymateb i nifer o wahanol agweddau ar y tirwedd, gan gynnwys hynodrydd ei gymeriad⁴, ei nodweddion estheteg, presenoldeb bywyd gwyllt, y dimensiwn diwylliannol a hanesyddol a nodweddion, ymdeimladol megis llonyddwch, cael bod yn ymhell o phawb a phobeth a chael bod yn rhydd⁵. Cymeriad, cefndir diwylliannol a diddordebau unigol sy'n dylanwadu ar ganfyddiadau a dewisiadau pobl mewn perthynas â harddwch naturiol. Mae "harddwch naturiol" i'w weld, i wahanol raddau, mewn nifer fawr, ond nid y cyfan o bell ffordd, o dirweddau. Ond gellir ystyried bod rhai lleoedd yn arddangos "harddwch naturiol" eithriadol a'u bod, o'r herwydd, yn haeddu cael eu gwarchod yn genedlaethol⁶.

Nodiadau esboniadol

1. Diffinnir tirwedd yn fras fel; y rhyngweithiad rhwng elfennau'r amgylchedd sy'n ffisegol (daeareg, tirffurf a hinsawdd), naturiol (pridd, fflora a ffawna) a diwylliannol, cymdeithasol (defnydd tir, patrwm caeau, anheddiad) a'r modd y mae hwn yn cael ei ganfod a'i ddehongli gan bobl, boed yn weledol drwy agweddau estheteg fel lliw, ffurf, ansawdd/gwead a phatrwm neu drwy synhwyrâu eraill a hefyd drwy ganfyddiadau a dewisiadau unigol sy'n cael eu dylanwadu gan gefndir diwylliannol a diddordebau pobl. Mae "harddwch naturiol" felly yn cwmpasu'r holl elfennau a'r agweddau hyn o'r tirwedd.
2. Nid oes unrhyw dirwedd gwirioneddol 'naturiol' i'w cael o fewn Ynysoedd Prydain ond ceir ystod o dirweddau sy'n naturiol i wahanol raddau, o'u cymharu â'i gilydd. Mewn cyd-destun Prydeinig mae "harddwch naturiol" yn golygu tirweddau gwledig yn bennaf, sydd wedi cael eu siapio gan ryngweithiad rhwng natur a rheolaeth tir dros y canrifoedd. Gall y tirweddau hyn gynnwys, er enghraifft, tir fferm, caeau a therfynau, parciau a ddylunwyd anheddau bychain, pentrefi mwy a threfi bychain, cyn belled â'u bod nhw'n rhan gynhenid o gymeriad y tirwedd ac yn cyfrannu ato (gweler nodyn 4).
3. Mae'r gweithgareddau dynol sydd wedi siapio tirweddau yn niferus ac yn amrywiol. Er enghraifft, nid yw'n wir, yn awtomatig, bod y cysyniad o "harddwch naturiol", yn eithrio gweddillion gweithgaredd diwydiannol ar raddfa fechan - gall y rhain weithiau fod yn ased hanesyddol neu ddiwylliannol a chyfrannu yn arwyddocaol at gymeriad tirwedd.
4. Mae "harddwch naturiol" yn perthyn i, ac i raddau yn adlewyrchu cymeriad tirwedd, gan ei fod yn aml yn cael ei ddefnyddio mewn perthynas ag ardaloedd o dirwedd sydd â chymeriad hynod ac ymdeimlad cryf ac amlwg o lle. Ond mae cymeriad tirlun i'w ganfod ym mhob man - ni ellir dweud yr un peth am "harddwch naturiol". Mae'n nodwedd sy'n cael ei amlygu mewn tirweddau penodol o ansawdd cydnabyddedig.
5. Bydd yr agweddau hynny o "harddwch naturiol" sy'n ymwneud â chanfyddiadau, yn amrywio o le i le, yn ôl cymeriad y tirwedd. Er enghraifft, gellir profi llonyddwch, cael bod yn bell o phawb a phobeth a bod yn rhydd mewn tiroedd anystywallt yn yr ucheldir ond nid o fewn tirweddau sydd â nifer o anheddau fel ffermydd, pentrefi a threfi bychain. Yn y manau hyn, synhwyrir efallai rhyw deimlad o barhad ac o hanes hir o gydweithio rhwng pobl a byd natur.
6. Rhaid meddwl yn ofalus ynglŷn â pham y mae rhai tirweddau yn cael eu gwerthfawrogi'n fwy na rhai eraill wrth geisio adnabod tirweddau sydd â "harddwch naturiol" eithriadol. Yn y 19eg a'r 20fed G, pan oedd tirwedd yn dal i gael ei ystyried fel golygfa ddigyfnewid neu ddarlun, roedd "harddwch naturiol" yn gyfystyr â 'golygfa'. Roedd yn adlewyrchu'r gwerth a roddai pobl ar agweddau estheteg a golygfaol tirwedd ac ar effaith ysbrydol ac emosiynol yr agweddau hyn ar bobl. Gyda threigl amser, mae dehongliadau diwylliannol o dirwedd wedi newid. Er bod y gwerth estheteg a chanfyddiadol a gysylltir gyda thirwedd yn dal i fod yn bwysig, mae rhesymau eraill, erbyn heddiw, yn cyfrif am y gwerth a roddir ar dirweddau. Bellach, pan fynegir barn am "harddwch naturiol", mae'n farn ynglŷn â

gwerth tirwedd; yn ei dro, mae hyn yn gofyn am ystyried y gwahanol resymau sy'n gyfrifol am y gwerth y mae cymdeithas yn ei osod ar leoedd arbennig . Mater o farn yw diffinio ardaloedd gyda "harddwch naturiol" - barn sy'n seiliedig ar lygad broffesiynol, ond sy'n tynnu hefyd ar gonsensws gwybodus ynghylch y pwnc ac sy'n cynnwys dealltwriaeth o ganfyddiadau'r cyhoedd lle bynnag y bo hynny'n bosib. Gan dynnu ar ffynonellau Cymreig a Seisnig, gellir rhestru'r meini prawf ar gyfer diffinio gwerth tirwedd, ac felly ar gyfer diffinio tirweddau gyda "harddwch naturiol" eithriadol fel a ganlyn (heb fod mewn unrhyw drefn benodol):

- Priodweddau golygfaol, o safbwynt agweddau estheteg y tirwedd (yr agweddau hynny sy'n rhoi pleser i'r synhwyrâu), y dimensiwn ymdeimladol a'r effaith ysbrydol ac emosiynol y mae'r ddau beth yma yn ei gael ar bobl. Dylai fod consensws barn ynglŷn â harddwch tirwedd ymhlith arbenigwyr a'r cyhoedd;
- Ymdeimlad o le, o safbwynt undod a hynodrwydd cymeriad y tirwedd;
- Ansawdd y tirwedd, o ran cyfanrwydd a chyflwr y tirwedd, i'r graddau y mae hyn yn helpu sicrhau hynodrwydd cymeriad tirwedd mewn unrhyw fan.
- Cyfanrwydd, yn nhermau cyflwr y cymeriad gwledig ac absenoldeb cyffredinol unrhyw ddatblygiadau mawr sy'n tarfu ar y tirwedd neu sydd, fel arall, yn anghymarus.
- Priodweddau canfyddiadol sy'n cyfrannu mewn ffordd arbennig at ymdeimlad o le, gan gynnwys natur wyllt a llonyddwch;
- Cysylltiadau pwysig rhwng y tirwedd a phobl, lleoedd neu ddiwyddiadau sy'n berthnasol i fan arbennig;
- Tystiolaeth o bwysigrwydd y tirwedd drwy gyfeiriadau neu ddisgrifiadau mewn celf, llenyddiaeth, cerddoriaeth neu ffurfiau celfyddydol eraill, drwy iaith a llen gwerin a thrwy gyfryngau cyfoes;
- Pa mor brin, neu gynrychioliadol yw'r tirwedd, un ai yn ei gyfanrwydd neu elfennau ohono a nodweddion oddi fewn iddo;
- Diddordeb cadwraethol, boed yn fywyd gwyllt , gwyddor daear, archeoleg neu'n ddiddordeb hanesyddol a diwylliannol, sydd yn ychwanegu gwerth at y tirwedd yn ogystal â bod yn gynhenid werthfawr o safbwynt cadwraeth.